

ім. М. С. Грушевського НАН України, а також заступником голови обох учених рад. За фаховими порадами та консультаціями до Юрія Пінчука зверталось чимало дисертантів-істориків упродовж кількох десятиліть.

Ще на початку листопада 2012 р. Юрій Пінчук у колі колег і друзів відзначав 75-тирічний ювілей, був у гарному гуморі, плекав низку творчих планів та задумів. Утім, не так сталося, як гадалося... Страшна хвороба завдала підступного й безжального удару... Вічна йому пам'ять!

Олексій Ясь (Київ)

Марія Іванівна Бутич (30 березня 1930 – 31 березня 2013). 31 березня 2013 р., відсвяткувавши напередодні 83-й рік народження, пішла з життя історик-архівіст, джерелознавець, археограф і просто світла людина – Марія Іванівна Бутич. Рівно 25 років працювала Марія Іванівна у Центральному державному історичному архіві УРСР у м. Києві, спочатку на посаді наукового співробітника, а потім завідувача відділу публікації та використання документів, звідки й пішла на пенсію. Однак працювати у науковій галузі вона не припинила, а продовжила далі вже дома, допомагаючи своєму чоловікові, відомому історик-архівісту Іванові Лукичу Бутичу.

Марія Іванівна Бутич (Лозинська) народилася 30 березня 1930 р. в сім'ї українських робітників, вихідців із селян, Івана Матвійовича та Агрипини Пилипівни Лозинських у м. Самборі, яке перебувало тоді у складі Польщі. Хрестили дівчинку у місцевій греко-католицькій церкві Різдва Пресвятої Богородиці (1728), де вінчалися й самі батьки. Свою єдину доньку вони виховували в українському дусі, змалечку прищеплюючи їй любов до рідної культури, традицій та історії. Це відбувалося просто й природно. В сім'ї панувала українська мова, над ліжком у кімнаті, яку зазвичай винаймали батьки (сім'я була не настільки заможною, щоб придбати власне житло), висів дерев'яний тризуб на тлі вишитого жовтими і голубими нитками рушника, шанувалася творчість Тараса Шевченка. Свою маленьку доньку батьки віддали до української “захоронки”, так називався дитячий садок при греко-католицькій церкві Різдва Пресвятої Богородиці у Самборі під патронатом місцевого пароха о. Плашкевича. Діти безкоштовно отримували тут харчування та одяг, навчалися писати, читати, знайомилися із Святим Письмом, училися молитов, церковному співу, розпису писанок, співу колядок, знайомилися з багатьма іншими традиціями українського народу. Завдяки захоронці Марійка навчилася рано читати й у перший клас пішла вже підготовленою ученицею.

У 1937 р. для семирічної Марійки Лозинської розпочалося шкільне життя. Батьки віддали її до початкової української школи у ранзі “Приватної Вселюдної школи III рівня”, яка називалася “Рідна школа”. Першою вчителькою її була Ірина Левицька, а її духівником, який викладав Закон Божий у школі, – о. Володимир Івашко. З якою теплотою завжди згадувала Марія Іванівна цих своїх перших наставників, і як вона раділа, коли вже в роки незалежності їй вдалося встановити контакт з Іриною Левицькою, своєю першою вчителькою, яка тоді жила у США, та побачити в 10-томній Енциклопедії українознавства серед прізвищ її жертводавців ім'я о. Володимира Івашка!

У школі навчалася Марія Лозинська на відмінно. Під час нацистської окупації навчання не переривалося. У 1941–1944 рр. вона навчалася у 7-класній українській школі. При ній у ці часи діяла дитячо-юнацька організація “Пласт”, членом якої

MISCELLANEA

була й Марійка. У лютому 1944 р. сім'ю Лозинських спіткало тяжке горе – помер батько, і вони залишилися з мамою удовою. У ці важкі роки, поки Марійка не закінчила школу, їм довелося зазнати і голоду, і холоду. З приходом радянської влади Марія Лозинська продовжила навчання у Самбірській середній школі № 2, яку закінчила у 1948 р. У старших класах її приймають до трупи аматорського драматичного театру Самбірського будинку культури. Крім того, вона також входила до складу танцювальної групи шкільної концертної бригади. Про своє захоплення танцями в юності вона не раз згадувала, як і про те, що однією з її вимог до хлопців, які вже починали до неї залицятися, було вміння танцювати.

У 1948 р. після закінчення школи Марія Лозинська розпочала працювати секретарем-друкаркою у Міжрайонних майстернях капітального ремонту (тепер ПАТ “Самбірський ДЕМЗ”), де вела також діловодство виробництва. Маючи тісний контакт за родом своєї діяльності із Самбірським міським державним архівом, зарекомендувала себе в очах його співробітників як добросовісна й відповідальна працівниця. Тож не дивно, що коли трапилася нагода, керівництво Самбірського міського державного архіву рекомендувало її на роботу до Дрогобицького обласного державного архіву, який розміщувався у Самборі в костелі колишнього монастиря отців бернардинів. У 1954 р. вона обійняла посаду наукового співробітника відділу загальних фондів Дрогобицького обласного державного архіву. Тут вона посправжньому захопилася історією як науковою дисципліною та своєю професією, що визначила все її подальше життя.

У цей період Марія Іванівна інтенсивно навчається і працює. У 1955 р. вона закінчує місячні курси підвищення кваліфікації на базі філіалу Центрального державного історичного архіву у Львові, 1956 р. вступає на філологічний факультет (українська мова) заочного відділення Ужгородського державного університету. Після 1-го курсу переводиться на заочне відділення Московського державного історико-архівного інституту, в той же час бере активну участь у діяльності товариства “Бойківщина”, у 1958 р. друкує статтю “З історії Самбора” у місцевій газеті. Це був час освітнього, духовного і культурного злету Марії Лозинської, коли вона, мов губка, всмоктувала знання й світові здобутки української, російської та інших національних культур Радянського Союзу і зарубіжних країн, доступних у тодішніх умовах радянського життя. Вона була знайома з музеями і театрами Львова, а коли перебувала на час іспитів у Москві, завжди знаходила можливість для відвідання музеїв і театрів. Їй вдалося слухати й бачити у Большому театрі виступи видатних оперних співаків С. Лемешева та І. Козловського, гру відомих тогочасних акторів.

Ще у 1955 р., будучи слухачкою місячних курсів підвищення кваліфікації у Львові, Марія Лозинська познайомилася зі своїм майбутнім чоловіком – Іваном Лукичем Бутичем, який викладав на цих курсах. Зав'язалося знайомство, потім листування – так народилося щире кохання одне до одного, яке вони пронесли крізь усе своє життя. Побралися Марія та Іван у 1959 р., ставши взірцем поваги, турботи та відданості одне одному.

До змін у сімейному стані Марії Іванівни долучилися зміни в її трудовому житті. Того ж 1959 р. ліквідується Дрогобицька область, архів прикріплюють до Львівського обласного державного архіву і Марію Іванівну переводять туди працювати. Але не довго працювала Марія Іванівна у Львівському обласному державному архіві. Шлюб з Іваном Лукичем Бутичем потягнув за собою переїзд до Києва, і вже з січня 1960 р. Марія Іванівна Бутич починає працювати у Центральному дер-

жавному історичному архіві УРСР у м. Києві на посаді наукового співробітника. У 1962 р. вона закінчила Московський державний історико-архівний інститут. Її підвищують на посаді – вона стає старшим науковим співробітником і, нарешті, через певний час завідувачем відділу публікації та використання документів. З цієї посади у 1985 р. Марія Іванівна вийшла на пенсію.

За чверть століття роботи в архіві Марія Іванівна Бутич брала участь у науково-технічному опрацюванні та впорядкуванні фондів, підготовці до видання численних збірників документів і довідників, у тому числі Української радянської енциклопедії, до якої вона написала 16 статей, зокрема статті про магір і старшу сестру Т. Шевченка. Вона була одним із упорядників збірників документів: “Селянський рух на Україні. Середина XVIII – перша чверть XIX ст.” (1978), “Зародження робітничого класу на Україні (середина XVIII ст. – 1826 р.)” (1982), “Селянський рух на Україні. 1850–1861 рр.” (1988), тритомного видання “Кирило-Мефодіївське товариство” (1990), двотомного видання “О. Ф. Кістяківський. Щоденник (1874–1885)” (1994, 1995). Останні видання були продовженням її роботи, розпочатої ще в архіві.

Перебуваючи на пенсії, Марія Іванівна разом з А. А. Батюком упорядкувала “Бібліографічний покажчик змісту «Архіви України» за 1947–1970 роки” (1999), стала невтомною помічницею своєму чоловікові – Івану Лукичу Бутичу – в його видавничій праці. Нею було зроблено звірку документів до видання “Універсали Богдана Хмельницького. 1648–1657” (1998); упорядковано іменний, географічний і предметний покажчики до двотомного збірника документів “Універсали Івана Мазепи. 1687–1709” (2002, 2006); іменний та географічний покажчики до збірника “Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича. 1657–1687” (2004).

Марія Іванівна була великим життєлюбом, пристрасною мандрівницею, любила спілкуватися з людьми, відкривати в усьому щось нове. Обмежена рамками Радянського Союзу та країн “соціалістичної співдружності”, вона встигла побувати майже скрізь: в республіках Середньої Азії й на Кавказі, у Прибалтиці, подорожувала по “Золотому кільцю Росії”, не кажучи про Москву та Ленінград, була в Польщі, тодішній Чехо-Словаччині, Болгарії, Угорщині, зберігши у пам’яті незабутні спогади про ці поїздки. Вона любила людей. Її дім був завжди відкритий для гостей. У їхній хаті – так називала Марія Іванівна свою київську квартиру – часто бували нині легендарні постаті: Василь Кук, Марко Антонович, Богдан Певний, Ярослав Дашкевич, Олег Купчинський та багато інших непересічних особистостей, на яких завжди чекав теплий домашній затишок, створений руками Марії Іванівни. У журналі “Київська старовина” їй було присвячено велику статтю Володимира Ляхоцького “Доки б’ється серце...” (2005. – № 2), де з великою теплотою розповідалося про її життя і працю.

Останні роки Марія Іванівна присвятила збереженню пам’яті свого чоловіка – Івана Лукича Бутича, який пішов із життя 2007 р. Разом з його учнем і колегою Ігорем Тесленком упорядковувала великий архів Івана Лукича для передачі його до ЦДІА України у м. Києві, сприяла у виданні вибраної епістолярної спадщини Івана Лукича, зокрема листування з відомими українськими істориками – Іваном Крип’якевичем, Ярославом Дашкевичем, Миколою Ковальським¹. У 2012 р. Марія

¹ *Гурич І.* З листування Івана Бутича з Іваном Крип’якевичем // Пам’ятки України. – 2008. – № 3. – С. 138–143; Листування Ярослава Дашкевича та Івана Бутича (1960–1986) / Упоряд. А. Фелонюк. – Львів, 2012. – 296 с.; *Мицик Ю.* З листування Івана Бутича з Миколою Ковальським // Україна в Центрально-Східній Європі. – К., 2013. – Вип. 12–13. – С. 431–446.

Іванівна передала деякі особисті речі та нагороди свого чоловіка до Пирятинського районного краєзнавчого музею для створення окремого розділу в експозиції музею, присвяченого відомому земляку. Вона написала спогади про Івана Лукича², упорядкувала його бібліографію, яка двічі побачила світ³. Все, що було пов'язано з Іваном Лукичем, стало змістом останніх років її життя.

Для рідних, друзів і колег, які близько знали Марію Іванівну Бутич, вона завжди залишиться у пам'яті не лише надійним другом, мудрою і врівноваженою людиною, цікавою співрозмовницею, а й чарівною жінкою, яка, мов істинна пані, мала бездоганний смак (ніхто краще за неї не міг носити капелюшки!) і завжди вміла триматися з гідністю. Покинувши цей світ, вона пішла до свого Івана, щоб навіки з ним з'єднатися. Поховали Марію Іванівну поруч з чоловіком на Берко-виському цвинтарі у Києві. Вічна їм пам'ять!

Тетяна Себта (Київ)

² Бутич М. Про Івана // Пам'ятки України. – 2008. – № 3. – С. 123–128.

³ Іван Лукич Бутич: Біобібліографія: До 80-річчя від дня народження та 50-ї річниці наукової діяльності / Упоряд. М. Лозинська [Бутич]; ред. Н. Черкаська. – К., 1999. – 60 с. – (Серія: Науково-довідкові видання з історії України. – Вип. 50); Іван Лукич Бутич: (21 вересня 1919 – 9 травня 2007): Біобібліографія / Упоряд. М. Бутич; наук. ред. О. Купчинський, Я. Федорук. – 2-ге вид., доп. і розшир. – К., 2011. – 80 с. – (Серія І [НТШ у Львові]: бібліографія. – Т. 22).